

Становище

От проф. Духомир Минеv

Относно: дисертационния труд на Диян Димитров
на тема: „ИНСТИТУЦИИ И ИНСТИТУЦИОНАЛНА ПРОМЯНА НА
ТРУДОВИЯ ПАЗАР В БЪЛГАРИЯ СЛЕД 1990 г.”

за присъждане на образователно-научна степен “доктор”

по научна специалност 05.11.01 Социология, от професионално направление

3.1. „Социология, антропология и науки за културата”

1. Обща информация за дисертационния труд.

Представеният дисертационен труд е посветен на актуален и значим проблем, а именно – промените в институциите на трудовия пазар през последните 2 десетилетия (след 1990г.). Изминалият период след извършването на основните промени в институциите на трудовия пазар (главно- създаването на нов Кодекс на труда, възникването на нова конфигурация от неправителствени структури (синдикати и организации на работодателите) и на Националния съвет за тристранно сътрудничество) вече е достатъчно дълъг, основните ефекти от тези промени са проявени достатъчно ясно и е напълно възможно да се правят преценки за тези ефекти. Именно в такъв план– като опит да се преценят някои от основните ефекти на институционалните промени, извършени след 90-те – изпъква и значимостта и актуалността на труда на Диян Димитров. Не само защото, трудовият пазар е централна сфера на икономиката и до голяма степен определя икономическата динамика, но и защото авторът на практика е отишъл отвъд традиционния икономически анализ на трудовия пазар, представяйки изследване, което по същество е опит за (по-широка) оценка на социалната ефективност на институционалните промени. А това проблемно поле, въпреки ключовото си значение за икономическата и социалната динамика, обикновено се пренебрегва от социалния анализ.

Авторефератът отразява съдържанието на дисертационния труд.

2. Съдържателен анализ на научните постижения на кандидата, ясна характеристика на научните приноси: новост за науката (нови теории, хипотези, методи и др.); обогатяване на съществуващи знания; приложение на научни постижения в практиката и реализиран икономически ефект;

Към научно-образователните постижения на автора може да се отнесе систематичното представяне на теоретичните виждания относно институциите,

социалната роля на институциите, институционалните промени, трудовия пазар и други. Въпреки че знанията в тези области са отдавна създадени, все пак систематичното им представяне е важно в една примитивна интелектуална атмосфера на пазарен фундаментализъм, в която работните заплати са само разходи за труд, а ниските разходи за труд са фактор за привличане на чужди инвестиции, които пък ще осигурят висок икономически растеж (теза, официално формулирана от един министър-председател, политикономист) и т.н. В тази атмосфера на невежество и незнание, трудовият пазар е не само „зона, свободна от морал“, но и „зона“, която трябва да бъде освободена от задушавашите я институции, за да може да се разгърне „свободната игра на пазарните сили“ и неговата „невидима ръка“ да реши автоматично всичко.

Няма никакво съмнение, че в такава атмосфера, всяко систематично представяне на знания относно институциите и тяхната роля не само за нормалното функциониране на пазарния механизъм, но и за самото съществуване на такъв механизъм е изключително полезен контрапункт.

Към по-важните според мен, научно-изследователски постижения на автора може да се отнесе самото формулиране на проблема (проблематизирането) за промените в институциите на трудовия пазар чрез един опит за оценка на важни социално-икономически ефекти от тях. Така авторът повдига и проблемът за преосмисляне на направените промени, което наистина е необходимо от гледна точка на функционирането на трудовия пазар през изминалите повече от 20 години. Тъй като социалните изследвания обикновено пренебрегват този проблем, поставянето му от Диян Димитров има важно значение за самия анализ, а и за социалната практика. Към това постижение може да се добавят и немалко конкретни изследователски резултати, които според мен може да се обобщят така – прегледът на институциите на трудовия пазар се натъква на сериозни признаци за значими институционални дисфункции, пораждащи негативни социални и икономически ефекти. И това е друг значим научно-изследователски резултат, постигнат от докторанта. Впрочем, очевидно е, че този резултат независимо от това доколко се съгласяваме или не с конкретните изводи в труда, представлява и значителен практически (политически) интерес. Всъщност, изводът който може да се извлече от изследването на докторанта е, че институционалните промени след 1990 година, не са довели до създаването на ефективно функциониращ трудов пазар, а по-скоро са основа за възникване на огромни властови дисбаланси между участниците във взаимодействията, които наричаме трудов пазар, а тези дисбаланси фактически означават възникването на силни, макар и

неформални йерархии, които погрешно се интерпретират като „трудова пазар“. Именно властовите дисбаланси (йерархиите) могат да обяснят такива ефекти от функционирането на „пазара“, като устойчивата тенденция към намаляване дела на работните заплати в БВП; увеличаването на дела на работещите бедни; влошаването на условията на труд и нарастването на трудовите злополуки с фатални изходи и т.н.

3. Публикации

Докторантът има няколко публикации по темата, като две от тях са направени в периода след зачисляването му като докторант на самостоятелна подготовка.

4. Критични бележки на рецензента по представените трудове, включително и по литературната осведоменост на кандидата;

Докторантът следвайки забележителния анализ на Дъглас Норт разграничава два основни типа институции – организации и нормативни рамки. Но при разглеждането на конкретните институции това разграничение сякаш не се следва много стриктно, поне ако съдим по структурата на изложението.

Поради същата причина и обсъждането на деинституционализацията не изглежда добре структурирано – като обсъждане на промени в институциите – организации и промени в институциите – законови рамки.

5. Лични впечатления на рецензента за кандидата и други данни, непосочени в предхождащите точки;

Имам много добри впечатления от работата на докторанта, като преди всичко бих подчертал неговия стремеж към аналитичност и научна почтеност, което го кара да отхвърля удобният конформизъм и да избягва изследователският опортюнизъм, който днес е широко разпространен.

6. Мотивирано и ясно формулирано заключение.

Представеният от Диян Димитров труд отговаря на изискванията за присъждане на образователно-научната степен „доктор“. Предлагам на научното жури да присъди на Диян Димитров образователна и научна степен „доктор“ по научна специалност 05.11.01 Социология, от професионално направление 3.1. „Социология, антропология и науки за културата.“